

| Research Article \ Araştırma Makalesi |

Hayal Gücü Kriterleri: Hayal veya Hayal Gücü Konusunda Yazılmış Okul Öncesi Resimli Hikaye Kitaplarının İçerik Analizi¹ Criteria for Imagination: A Content Analysis of Preschool Picture Storybooks on Imagining or Imagination

Aysun GÜNDOĞAN (0000-0002-9521-1577)²

□Geliş Tarihi: 19 Ekim 2023

□Kabul Tarihi: 27 Şub. 2024

□Yayın Tarihi: 29 Şub. 2024

To cite this article: Gündoğan, A. (2024). Hayal gücü kriterleri: Hayal veya hayal gücü konusunda yazılmış okul öncesi resimli hikaye kitaplarının içerik analizi. *Uluslararası Erken Çocukluk Eğitimi Çalışmaları Dergisi*, 9(1), 1-12. DOI: 10.37754/ 737103.2024.911

Öz

Okul öncesi resimli hikaye kitaplarının küçük çocuklar için birçok faydası bulunmaktadır. Bunlardan biri de hayal gücüdür. Bu çalışmanın amacı, hayal veya hayal gücü konusunda yazılmış okul öncesi hikaye kitaplarını hayal gücü unsurlarına göre incelemektir. Doküman incelemesi yöntemi ile elde edilen verilere içerik analizi yapılmıştır. Çalışmada on üç okul öncesi resimli hikaye kitabının analizi yapılmıştır. Analiz sonucunda, incelenen resimli hikaye kitaplarında görsel unsurlara diğer unsurlara göre daha fazla yer verildiği ortaya çıkmıştır. Çoğu hikaye kitabında gerçek öğelere ve olağan olaylara yer verilmiştir. Sonuçlar, hayal gücü alan yazını çerçevesinde tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Hayal gücü, hayal, resimli hikaye kitapları, okul öncesi, içerik analizi

Abstract

Preschool picture storybooks have many benefits for young children. Imagination is one of them. The aim of this study is to examine the preschool storybooks written on imagining or imagination based on criteria for imagination. Content analysis was performed on the data obtained through the document review method. Thirteen preschool picture storybooks were analyzed in the study. As a result of the analysis, it was revealed that visual elements were included more than other elements in picture storybooks. The storybooks mostly contained real elements and ordinary events. The results are discussed within the framework of imagination literature.

Key words: Imagination, imagining, picture storybooks, preschool, content analysis

Giriş

Okul öncesi resimli hikaye kitaplarının küçük çocuklar için birçok faydası bulunmaktadır. Resimli hikaye kitapları; çocukların kelime dağarcığının artması, konuşma, dinleme, anlama, düşünme, sorgulama, problem çözme, erken okuryazarlık becerileri, okumaya ve kitaba karşı olumlu tutum geliştirmeleri açısından faydalıdır (Işıkoğlu Erdoğan ve Akay, 2015). Bunun yanı sıra resimli hikaye kitapları ile okul öncesi çocukları hayal güçlerini geliştirme (Tezel, vd.,

¹ Bu çalışmanın ilk versiyonu, 22-25 Haziran 2022 tarihlerinde Ege Üniversitesi tarafından düzenlenen IX. Uluslararası Avrasya Eğitim Araştırmaları Kongresinde sözel bildiri olarak sunulmuştur.

² Doç. Dr., Pamukkale Üniversitesi Denizli Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu Çocuk Gelişimi Programı, Türkiye, aysungundogan@yahoo.com

2019), görsel ve hayali ufkunu genişletme, dünyayla ilişki kurarak yaşamayı öğrenme gibi temel ve önemli becerileri kazanırlar (Trisciuzzi, 2017).

Resimli hikaye kitapları küçük çocukların sadece okullarında değil evlerde de kullanılan çok işlevli materyallerdir. Bu kitaplar, okulda öğretmenler tarafından evde de ebeveynler tarafından küçük çocuklara okunur. Bazen küçük çocuklar hayal güçlerini de işin içine katarak hikaye kitabındaki resimleri anlamlandırarak yorumlarlar. Bu nedenle yukarıda belirtilen faydaların sağlanabilmesi için resimli hikaye kitaplarının içeriği ve özelliklerinin küçük yaştaki çocuklara uygun olması oldukça önemlidir (Bağçeli Kahraman ve Özdemir, 2019; Ocak Karabay vd., 2016; Toran ve Dilek, 2017).

Türkiye’de yapılan bir araştırmada, okul öncesi hikaye kitaplarında çoğunlukla sosyal ilişkiler, özgüven, yardımlaşma ve aile konularına yer verildiği belirtilmektedir (Turan ve Ulutaş, 2016). Buna ek olarak, okul öncesi çocuklarının hayal güçlerini geliştirmeye yönelik özel olarak hazırlanmış kitaplar az da olsa bulunmaktadır. Bu kitaplar gerçekçi olabileceği gibi fantastik de olabilir. Gerçekçi resimli hikaye kitaplarına göre fantastik resimli hikaye kitapları resimleme, konu, karakterler, olay örgüsü gibi içerik ve özellikler bakımından farklılıklar gösterir. Fantastik resimli çocuk kitapları, kurgusaldır, içeriği doğaüstüdür ve dinleyiciler için inandırıcı değildir. Fantastik kitaplardaki karakterler diğer canlılara benzerlik göstermelidir. Bu tür kitaplarda fantastik öğeler ve merak unsuru da bulunur, fakat bunların fantastik kitaplarda bulunması zorunlu değildir. Merak, fantastik eserlerin daha iyi olmasını sağlar (Laetz ve Johnston, 2008). Hayal gücünün önemine inanan Reggio Emilia gibi yaklaşımları uygulayan uluslararası okul öncesi eğitim kurumları, fantastik hikayeleri ortamı zenginleştirme ve tatlandırmanın bir yolu olarak görmektedir (Edwards vd., 2014). Gerçekçi ve fantastik okul öncesi resimli hikaye kitaplarının küçük çocuklar tarafından tercih edilme durumunu belirlemeye yönelik yapılmış çeşitli çalışmalar bulunmaktadır. Bu çalışmalarda küçük çocukların gerçekçi hikayeleri tercih ettikleri belirtilir (Barnes vd., 2015; Weisberg vd., 2013). 3 yaşına kadar küçük çocuklarda ise net bir tercih belirlenmemiştir. Fakat gerçeğe göre fantastik kaynağa da dirençli oldukları görülmüştür (Aydın vd., 2021). Bütün bu bulguların ışığında, küçük çocukların hayal gücü, gerçeğe dayalı hayal gücü olarak adlandırılır (Harris, 2021).

Hayal ve hayal gücü kavramı, bireyden bireye değişebilen soyut ve öznel bir kavramdır. Maxine Greene’e (1988) göre hayal gücü; nesnelere olduklarından farklı görme, var olan şeylerin ötesine bakma, henüz var olmayan bir şeye yönelme, olmayan ya da alternatif gerçekliği çağırma, başka birisinin bakış açısından görülebilecek şeyi tahmin etmeyi içeren bir özgürlük alanıdır. Resimli hikaye kitapları, soyut kavramları somutlaştırmaya yardımcı olur. Bu nedenle, küçük çocuklar için hayal ve hayal gücü kavramlarına yönelik yazılan hikaye kitapları, çocuklara bu iki kavram hakkında öngörü kazandırması açısından yararlı olacaktır.

Hayal gücünü geliştirmeye yönelik hikayeler anlatma, küçük çocukların yaratıcı hayal gücü gelişimi açısından önemlidir. Literatürde okul öncesi çocukların hayal güçlerini geliştirmeye yönelik özel olarak hazırlanmış kitapların hayal gücü unsurlarına göre incelemesine yönelik bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu nedenle, bu çalışmada okul öncesi çocukların hayal güçlerini geliştirmeye yönelik özel olarak hazırlanmış kitapların hayal gücü unsurlarına göre incelemesi gerçekleştirilecektir. Böylece bu alandaki eksiklikler giderilmeye çalışılacaktır.

Bu çalışmada, hayal veya hayal gücü konusunda yazılmış okul öncesi resimli hikaye kitaplarının hayal gücü unsurlarına göre incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla şu alt sorulara cevap aranmıştır:

- Resimli hikaye kitaplarında hayal gücü unsurlarının dağılımı ne düzeydedir?
- Resimli hikaye kitaplarında görsel hayal gücü unsurlarının dağılımı ne düzeydedir?

c) Resimli hikaye kitaplarında düşünsel hayal gücü unsurlarının dağılımı ne düzeydedir?

d) Resimli hikaye kitaplarında yazılı hayal gücü unsurlarının dağılımı ne düzeydedir?

Yöntem

Araştırma Modeli

Bu çalışmada doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Doküman incelemesi, araştırılması planlanan konuyla ilgili yazılı belgelerin analiz edilmesidir. Doküman ve belge analizi, nitel araştırmalarda tek başına da kullanılabilen bir bilgi toplama yöntemidir (Yıldırım ve Şimşek, 2021).

Araştırmanın Veri Seti

Hayal veya hayal gücü konusunda okul öncesi çocuklar için yazılmış resimli hikaye kitapları, internet ve yayınevi taraması yapılarak belirlenmiştir. Bu hikaye kitaplarından ulaşılabilir ve satın alınabilir olanlar incelemeye alınmıştır. Hikaye kitaplarının seçiminde; okul öncesi çocuklar için yazılmış olması, hayal veya hayal gücü konusunda yazılmış olması (hikaye kitabının isminde veya metinde hayal veya hayal gücü sözcüklerinin bulunması), resimli olması, Türkçe veya Türkçe'ye çevrilmiş olması gibi ölçütler dikkate alınmıştır. Bu doğrultuda toplam 13 hikaye kitabına ulaşılmıştır. Resimli hikaye kitaplarının bir tanesi 2021, beş tanesi 2020, iki tanesi 2019, iki tanesi 2017, bir tanesi 2016, bir tanesi 2013 ve bir tanesi de 2008 yılında basılmıştır.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırma verilerini toplamak için “Hayal Gücü Unsurları Değerlendirme Formu” kullanılmıştır. Bu form, ilgili literatür taranarak araştırmacı tarafından geliştirilmiştir. Bu formun geliştirilme sürecinde hayal gücü ölçütü olarak Maxine Greene’in (1988) hayal gücü tanımı kullanılmıştır. Maxine Greene’in (1988) hayal gücü tanımında; nesnelere olduklarından farklı görme, var olan şeylerin ötesine bakma, henüz var olmayan bir şeye yönelme, olmayan ya da alternatif gerçekliği çağırma, başka birisinin bakış açısından görülebilecek şeyi tahmin etme kategorileri yer almaktadır. Blokh (2021) resimli hikaye kitaplarının analizinde Maxine Greene’in (1988) hayal gücü tanımının kullanılmasının uygun olabileceğini belirtir ve bu kategorileri kullanarak resimli hikaye kitabı analizi yapmıştır. Maxine Greene’in (1988) hayal gücü tanımı ve Blokh’ın (2021) yaptığı resimli kitap analizi doğrultusunda Hayal Gücü Unsurları Değerlendirme Formunun kategori ve alt kategorileri belirlenmiştir. Hayal veya hayal gücü konusunda yazılmış resimli hikaye kitapları bir kere okunduktan sonra formun kategori ve alt kategorilerinde ekleme ve değişiklikler yapılarak forma son şekli verilmiştir.

Hayal Gücü Unsurları Değerlendirme Formu; görsel, düşünsel ve yazılı olmak üzere toplam üç bölümden oluşmaktadır. Görsel unsurlar, kitaplardaki resimlemelerle ilgili unsurlardır. Görsel unsurlar; hayal gücü-gerçeklik ayrımı, hayal gücü ve gerçeklik arasında bir geçiş nesnesi kullanma, hayal gücünü çağrıştıran renklerin kullanım yoğunluğu, gece görüntüleri, hayal gücü temsilleri kullanma ve öğelerin temsili kategorilerinden oluşmaktadır. Düşünsel unsurlar, düşünce ile ilgili unsurlardır. Bunlar; gerçeklik durumu, değişiklik, hayal kurma yeteneği ve başka bir şeye dönüşmedir. Yazılı unsurlar ise, metinle ilgili unsurlardır. Hayal gücünün kullanım amacı, olasılık belirtme, merak, şaşkınlık ve benzetme yazılı unsurları oluşturmaktadır. Hayal Gücü Unsurları Değerlendirme Formunun kategori ve alt kategorileri ayrıntılı olarak Tablo 2, 3 ve 4’de verilmiştir.

Verilerin analizinde hayal veya hayal gücü konusunda okul öncesi çocuklar için yazılmış 13 resimli hikaye kitabına içerik analizi yapılmıştır. İlk olarak hikaye kitapları okunmuş, ardından hikaye kitaplarında hangi kategori ve alt kategorilerin olup olmadığına bakılmıştır. Çalışmanın

güvenirliliği için içerik analizi iki kişi tarafından yapılmıştır. İki kişinin görüşlerinin farklılaştığı noktalarda karşılıklı konuşularak ortak bir karara varılmıştır. Böylece değerlendiriciler arası uyum ile çalışmanın güvenirliliği artırılmıştır. Aynı hikaye kitapları farklı zamanlarda okunarak zamana bağlı güvenirlilik de sağlanmıştır. Analizi yapılan veriler araştırmanın problemi doğrultusunda temalandırılmış, kodlanmış ve tablollaştırılarak bulgular kısmında sunulmuştur. Araştırmada analiz edilen resimli hikaye kitapları etik ilkeler doğrultusunda bulguların sunumunda kodlanarak verilmiş, kitapların görsel öğelerine yer verilmemiştir.

Bulgular

Araştırmanın veri setini oluşturan 13 resimli hikaye kitabı; görsel, düşünsel ve yazılı olmak üzere toplam üç bölümden oluşan “Hayal Gücü Unsurları Değerlendirme Formu” kullanılarak değerlendirilmiştir. Resimli hikaye kitaplarının değerlendirilmesinde hayal gücü unsurlarının kitaptaki sayısı değil, hangi hayal gücü unsurlarına yer verildiği temel alınmıştır. Resimli hikaye kitaplarındaki hayal gücü unsurlarının dağılımı Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1. Resimli Hikaye Kitaplarındaki Hayal Gücü Unsurlarının Dağılımı

Kategoriler	f	%
Görsel hayal gücü unsurları	75	41,44
Düşünsel hayal gücü unsurları	65	35,91
Yazılı hayal gücü unsurları	41	22,65
Toplam	181	100

Tablo 1’de resimli hikaye kitaplarındaki toplam hayal gücü unsurunun 181 olduğu görülmektedir. Resimli hikaye kitapları, hayal gücü unsurlarının dağılımına göre değerlendirildiğinde; en çok görsel hayal gücü unsurunun (%41,44), en az ise yazılı hayal gücü unsurunun (%22,65) kullanıldığı ortaya çıkmıştır.

Tablo 2. Resimli Hikaye Kitaplarındaki Görsel Hayal Gücü Unsurlarının Dağılımı

Kategoriler	f	%
Hayal gücü - gerçeklik ayrımı		
Zıt renklerle ayırma	5	38,46
Uyumlu renklerle belirsiz ayırım	8	61,54
Bir geçiş nesnesi ile ayırma (pencere, kapı gibi)	3	23,08
Hayal gücü ve gerçeklik arasında bir geçiş nesnesi kullanma		30,77

Pencere	4	
Kapı	1	7,69
Hayal gücünü çağrıştıran renklerin kullanım yoğunluğu		
Sarı ve mor renkleri	2	15,38
Gizemli renkler	2	15,38
Alışılmamış renk uyumları	0	0
Gece görüntüleri		
Gecenin karanlığı	1	7,69
Göz kapama	11	84,62
Yatak	5	38,46
Ay, yıldız, gezegen gibi uzay görüntüleri	2	15,38
Hayal gücü temsilleri kullanma		
Somut (taş, resim vb.)	7	53,85
Soyut (hayal perisi vb.)	1	7,69
Hiçbir araç kullanmadan	5	38,46
Öğelerin temsili		
Gerçek öğeler	13	100
Fantastik öğeler	5	38,46

Resimli hikaye kitaplarında en fazla 10 (K1 ve K7) ve en az 3 (K2 ve K3) görsel hayal gücü unsuruna yer verilmiştir. Tablo 2’de 13 resimli hikaye kitabından 8 tanesinin (%61,54) hayal gücü ve gerçeklik ayırımının uyumlu renkler kullanılarak belirsiz bir şekilde yapıldığı görülmektedir. Sadece 5 hikaye kitabında zıt renklerle ayrılmıştır (%38,46). Zıt renklerle ayrılan 2 kitapta (K1 ve K4) vurgulanmak istenenler canlı renklerle verilirken, diğer yerler karanlık ve gizemli renklerle verilmiştir. Diğer 3 hikaye kitabında ise (K2, K8 ve K9) karanlık ve gizemli renklerin yerine soluk renklendirme tercih edilmiştir. Pencere ve kapı gibi gerçeklikten hayal gücüne geçiş nesnesi sadece 5 kitapta kullanılmıştır. Bu kitapların 3 tanesinde (K1, K7 ve K11) hikaye kahramanı pencere veya kapıyı kullanarak hayal gücü dünyasına geçmektedir. Örneğin; “Pencereden dışarıyı seyretti” ifadesinden sonraki sayfada hikaye kahramanı gökyüzünde resmedilmiştir (K1). Diğer 2 kitapta ise (K6 ve K9), kahraman pencere ve kapıdan geçmeden hayal kurmaktadır.

Hayal gücünü çağrıştıran renklerin kullanım yoğunluğu incelendiğinde; sarı, mor ve gizemli renkler sadece 3 kitapta görülmüştür. Belirlenen 3 hikaye kitabından 1 tanesinde (K1) sarı ve mor rengi kullanırken, diğer hikaye kitabında (K4) mor yerine gri ve kahverengi tercih edilmiştir. Bir kitapta (K7) hem sarı ve mor renkleri hem de gizemli renkler bulunmaktadır. Geriye kalan resimli hikaye kitaplarında renklendirme, başka konularda yazılan kitaplar gibi her renge yer verilerek yapılmıştır. Alışılmamış renk uyumlarına hiçbir kitapta rastlanmamıştır.

İncelenen resimli hikaye kitaplarında en fazla gece görüntüsü olarak göz kapama kullanılmıştır (%84,62). Hikaye kitaplarında hayal dünyasına geçiş en çok karakterin gözlerini kapamasıyla gerçekleşmiştir. Örneğin; “Gözlerini kapadı ve kendisini gökyüzünde hayal etti” (K6). On iki hikaye kitabı gündüz olarak resmedilmiştir. “Yatmadan önce...” ifadesi 1 kitapta (K1) kullanılmış ve bu kitapta gecenin karanlığı resmedilmiştir. Aynı kitabın başında hikaye kahramanı yatakta uyurken resmedilmiş, hikayenin sonunda ise “Şimdi tekrar yatağındaydı” ifadesi ile hayal dünyasından odasına geri döndüğü belirtilmiştir.

Hikaye kitaplarında hayal gücü temsilleri kullanma açısından; 7 hikaye kitabında (%53,85) hayal gücü temsilleri somut olarak verilirken, 1 kitapta (%7,69) hayal gücü temsili soyut olarak verilmiştir. Hayal gücü temsili somut olarak en çok boya kalemleri kullanılmıştır. Örneğin;

“Boya kalemlerini alarak koşmuş” (K4). Hayal gücünün hikaye kitaplarındaki diğer somut kullanımları; taş, bulut, parmak, baloncuk vs. Hikaye kitaplarının tamamında gerçek öğeler kullanıldığı, 5 hikaye kitabında (%38,46) gerçek öğelerin yanı sıra fantastik öğelerin de bulunduğu ortaya çıkmıştır. Bu 5 kitapta deniz kızı, ejderha, uçan gemi ve kuşa dönüşüm gibi fantastik öğeler bulunmaktadır.

Tablo 3. Resimli Hikaye Kitaplarındaki Düşünsel Hayal Gücü Unsurlarının Dağılımı

Kategoriler	f	%	
Gerçeklik durumu			
Olağan olaylar	11	84,62	
Olasılık dışı olaylar	2	15,38	
İmkansız olaylar	6	38,46	
Değişiklik			
Mekanda değişiklik	9	69,23	
Zamanda değişiklik	8	61,54	
Anlayış ve gelişimdeki değişiklik	11	84,62	
Hayal kurma yeteneği			
Hikaye kahramanına özgü, soyut bir yetenek	7	53,85	İncelenen hikaye kitaplarında en fazla 8 (K10) ve en az 2 (K5) düşünsel hayal gücü unsuru bulunmaktadır.
Herkesin sahip olabileceği, somut bir araç	6	46,15	
Başka bir şeye dönüşme			
İnsan	0	0	On bir kitapta olağan olaylara yer verilmiştir.
Hayvan	4	30,77	
Nesne	0	0	
Ağaç, bitki vb.	1	7,69	

Altı kitapta imkansız olaylara yer verilirken (“Balıklar uçuyordu”, K13), 2 kitapta olasılık dışı olaylara yer verilmiştir (“Pembe renkli olsaydım”, K10).

Resimli hikaye kitaplarında değişiklik kategorisinde en fazla anlayış ve gelişimdeki değişikliğe yer verilmiştir (%84,62). Örneğin; “Demek ki onu seviyorlardı” (K10). Mekanda değişiklik alt kategorisine 9 kitapta (%69,23) ve zamanda değişiklik alt kategorisine de 8 kitapta (%61,54) yer verilmiştir. “Şimdi geldiği yerde...” (K6) ifadesi ile mekanda değişiklik ve “Başka bir gün...” (K4) ifadesi ile de zamanda değişiklik alt kategorileri verilmiştir. İncelenen resimli hikaye kitaplarının çoğunda zamanda değişiklik kısa zaman ifadeleriyle verilmiştir. “Zaman geçti, baba oldu” (K12) gibi uzun zaman ifadelerine bazı kitaplarda az da olsa yer verilmiştir.

Hayal kurma yeteneği, 7 kitapta (%53,85) hikaye kahramanına özgü, 6 kitapta da (%46,15) herkesin sahip olabileceği bir araç olarak verilmiştir. Hayal kurma yeteneğinin hikaye

kahramanına özgü olduğu “Hayal perisi onu seçsin” (K1) ifadesi ile, herkesin hayal kurabileceği de “Beraber hayal kuruyoruz” (K5) ifadesiyle verilmiştir. Başka bir şeye dönüşme kategorisinde ise en fazla hayvana dönüşme söz konusudur. Örneğin; “Ben de bir kuş olmuştum” (K11).

Tablo 4. Resimli Hikaye Kitaplarındaki Yazılı Hayal Gücü Unsurlarının Dağılımı

Kategoriler	f	%
Hayal gücünün kullanım amacı		
Bireysel fayda	9	69,23
Toplumsal fayda	4	30,77
Olasılık belirtme (Tahmin)	8	61,54
Merak	9	69,23
Şaşkınlık	8	61,23
Benzetme	3	23,08

Hikaye kitaplarında en fazla 4 (K1, K4, K7, K8, K11) ve en az ise 2 (K2, K12, K13) yazılı hayal gücü unsuru bulunmuştur. En fazla yazılı hayal gücü unsuru olarak bireysel fayda ve merak unsurlarına yer verilmiştir (%69,23). Resimli hikaye kitapları daha çok bireysel faydaya yönelik yazılmıştır (“Şimdi hayal ettiği her şeyi vardı”, K8). Kitaplarda toplumsal fayda daha azdır (“Herkes çok mutlu oldu”, K13). Hikaye kitaplarında tahmin (“Ne çıksın istersin kutudan?”, K8), merak (“...sordum merakla”, K11) ve şaşkınlık (“Gözlerine inanmamış”, K4) ifadeleri de bulunmaktadır. Sadece 3 kitapta benzetme bulunmaktadır (“Tıpkı koyuna benziyor”, K5).

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Bu çalışmada hayal veya hayal gücü konusunda yazılmış Türkçe veya Türkçe’ye çevrilmiş resimli hikaye kitaplarında yer alan hayal gücü unsurlarını incelemek amaçlanmıştır. Araştırma sonucunda hayal veya hayal gücü konusunda yazılmış 13 resimli hikaye kitabındaki hayal gücü unsurlarının dağılım oranları belirlenmiştir. Öncelikle veri setini oluşturan kitapların demografik bilgileri verilmiş; bu kitaplarda geçen hayal gücü unsurları “Hayal Gücü Unsurları Değerlendirme Formu” aracılığı ile incelenmiştir. Bu çalışmaya dahil edilen resimli hikaye kitapları incelendiğinde, özellikle 2017 yılından sonra hayal veya hayal gücü konusunda daha fazla kitap basıldığı görülmektedir.

Çalışmada, resimli hikaye kitaplarında en fazla görsel ve düşünsel hayal gücü unsurlarına yer verildiği görülmüştür. Okul öncesi çocuklarının okuma-yazma bilmemesi nedeniyle yazılı hayal gücü unsurlarına az yer verilmesi beklenen bir durumdur. Resimli hikaye kitaplarının çoğunluğunda görsel sürekliliğe yer verilmiştir. Görsel sürekliliğin bulunması, hayal gücü ile gerçekliğin iç içe geçmiş olduğunu düşündürür. Greene (1988) hayal gücünü gerçekliğin dışında, gerçeklikten farklı olarak düşünür. Görsel zıtlık, hayal gücü ve gerçeklik kavramını birbirinden ayırır. Hikaye kitaplarındaki görsel süreklilikteki durum görsel canlılıkta da söz konusudur. Hayal dünyası ve gerçek dünyanın birbirinden ayrılması için karanlık ve gizemli renklerin kullanılması da gereklidir. Karanlık ve koyu renklerin canlı renklerle birlikte kullanılması hayal dünyası ve gerçek dünyayı birbirinden ayırmaktadır. Bu şekilde bir renk

kullanımı az sayıda hikaye kitaplarında bulunmuştur. Gerçek dünyadan hayal dünyasını ayırmak için pencere, kapı gibi geçiş nesnelere de kullanılmaktadır. Geçiş nesnesine de az sayıda kitapta yer verilmiştir. Yine renk kullanımında sarı, mor ve gizemli renkler hayal gücünü çağrıştırır (Blok, 2021). İncelenen kitapların çoğu başka konularda yazılan kitaplar gibi renklendirilmiştir. Hayal gücünü çağrıştıran renklere az sayıda kitapta yer verilmiştir. Hikaye kitaplarının çoğunluğunun resimlendirilmesinde canlı renkler seçildiği ve görsel canlılığın yanı sıra görsel sürekliliğin de olduğu söylenebilir. Alışılmamış renk uyumlarına hiçbir kitapta rastlanmamıştır. Alışılmamış renk uyumları, çocuğun görsel ufkunu zenginleştirmenin yanı sıra gerçek üstü görünümü desteklemektedir (Kara, 2022). Gece görüntüleri hayal gücünü çağrıştırır. İncelenen hikaye kitaplarının çoğunluğu gece yerine gündüz olarak resmedilmiştir. Hikaye kahramanları çoğunlukla gözlerini kapayarak hayal dünyasına geçmektedir. Gece rüya görme ve hayal kurma zamanıdır (Blok, 2021). Gecenin karanlığı, göz kapama, yatak, ay, yıldız, gezegen gibi uzay görüntüleri kullanma hayal kurmayı çağrıştırmaktadır. Bir hikaye kitabında farklı gece görüntüleri kullanma hayal dünyasına geçişi vurgular. İncelenen hikaye kitaplarının çoğunluğunda hayal gücü somut olarak temsil edilmiştir. Hayal gücünün soyut bir kavram olması ve okul öncesi dönemdeki çocukların da işlem öncesi dönemde olmaları nedeniyle hikaye kitaplarında somut hayal gücü temsillerine yer verilmesinin uygun olduğu düşünülmektedir. İncelenen hikaye kitaplarının çoğunluğunda fantastik öğeler az kullanılmıştır. Fantastik öğeler, okuyucunun gerçek dünya ile hayal dünyasını ayırt etmesini sağlar (Agosto, 1999). Bu nedenle hayal veya hayal gücünü anlatan hikaye kitaplarında fantastik öğelerin bulunması, iki dünya arasında ayrımın yapılmasını kolaylaştırır. Fantastik öğeler, hikayeyi sıra dışı hale getirir. Bu nedenle sihirbaz, ejderha gibi fantastik öğeler fantastik hikayede ön plana çıkmalıdır (Laetz ve Johnston, 2008). Gerçek dünyaya ilişkin konular gerçekçi hikayeye verilmeliyken, hayal dünyasına yönelik hikayelerde fantastik öğelerin kullanılması daha yararlı olabilir. Örneğin, Larsen, Lee ve Ganea (2018) gerçekçi hikayelerin insana özgü özelliklerin insan dışı varlıklara atfedildiği (antropomorfizm) hikayelere göre küçük çocukların prososyal davranışlarını ilerletmede daha iyi sonuç verdiğini bulmuştur.

Resimli hikaye kitaplarının çoğunluğunda olağan olaylara yer verilmiştir. İmkansız ve olasılık dışı olaylar daha azdır. İmkansız olaylar hiçbir zaman gözlemlenemezken, olasılık dışı olaylar sadece doğru koşullar altında gözlemlenebilir (Shtulman vd., 2024). Küçük çocuklar olasılık dışı olayları da imkansız olaylar gibi görürler (Shtulman ve Carey, 2007). Düşünsel hayal gücü unsurlarında incelenen değişiklik kavramı, gerçek dünyadan hayal dünyasına geçiş ve bu geçişle meydana gelen değişim ve gelişimi ifade eder: Mekanda değişiklik, zamanda değişiklik ve anlayış ve gelişimdeki değişiklik. Böylece bir yerden bir yere gidiş, zamandaki değişiklik, karakterlerdeki değişiklik, ortam değişikliği vs. değişiklik kavramını tanımlar (Blok, 2021). İncelenen resimli hikaye kitaplarının tamamına yakınında anlayış ve gelişimdeki değişikliğe yer verilmiştir. Küçük çocuklar için zaman kavramı zor bir kavram olduğu için (Shipley, 2014), zamanda değişiklik kavramının kısa zaman ifadeleriyle kullanılması daha uygun olabilir. Bu açıdan resimli hikaye kitaplarında kısa zaman ifadelerinin kullanılması uygun bulunmuştur. Hayal kurma yeteneği, incelenen kitaplarda hikaye kahramanına özgü olması veya herkesin sahip olabileceği bir araç olması bakımından birbirine yakın oranda verilmiştir. Bu durum da, geçmişten günümüze kadar devam eden hayal gücü ve yaratıcılığın bireye özgü veya evrensel bir yetenek olduğunu savunan her iki görüşü de yansıtmaktadır (Albert ve Runco, 1999).

Bu çalışmada yer alan kitaplarda bireysel ve toplumsal fayda bulunmaktadır. Bireysel faydada, hayal gücünün sadece hikaye kitabındaki ana karakterin yararına yönelik kullanımı söz konusu iken; toplumsal faydada, hayal gücünün başkalarının yararına yönelik kullanımı söz konusudur. Hikaye kitaplarının çoğunluğunda tahmin, merak ve şaşkınlık ifadeleri de bulunmaktadır.

Bu çalışma, sadece on üç hikaye kitabıyla ve Türkçe ve Türkçe'ye çevrilmiş hikaye kitaplarıyla sınırlıdır. Hayal ve hayal gücü konusunda yurt dışında daha çok hikaye kitabı yazılmaktadır.

Yurt dışında yazılmış resimli hikaye kitapları Türkçe'ye çevrilerek yayınlanabilir. Hayal gücü konusunda farklı bakış açıları ve farklı tanımlar bulunmaktadır. Dolayısıyla bu çalışmanın kapsamında olmayan hayal gücü tanımının içine giren başka yönler de olabilecektir. Bu nedenle hayal gücü konusunda farklı bakış açıları ve farklı tanımları içeren resimli hikaye kitapları yazılabilir ve bu bakış açılarına göre incelenebilir. Uygulamaya yönelik çalışmalar yapılabilir.

Kaynakça

- Agosto, D. E. (1999). One and inseparable: Interdependent storytelling in picture storybooks. *Children's Literature in Education*, 30(4), 267-280. <https://doi.org/10.1023/A:1022471922077>
- Albert, R. S. & Runco, M. A. (1999). A history of research on creativity. In R. J. Sternberg (Ed.) *Handbook of Creativity* (pp. 16-30). Cambridge University.
- Aydın, E., Ilgaz, H., & Allen, J. W. P. (2021). Preschoolers' learning of information from fantastical narrative versus expository books. *Journal of Experimental Child Psychology*, 209. <https://doi.org/10.1016/j.jecp.2021.105170>
- Barnes, J. L., Bernstein, E., & Bloom, P. (2015). Fact or fiction? Children's preferences for real versus make-believe stories. *Imagination, Cognition and Personality*, 34(3), 243-258. <https://doi.org/10.1177/0276236614568632>
- Bağçeli Kahraman, P. & Özdemir, H. (2019). Resimli çocuk kitaplarının toplumsal cinsiyet rolleri açısından incelenmesi. *Akdeniz Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 13(27), 64-85. <https://doi.org/10.29329/mjer.2019.185.4>
- Blokh, N. (2021). *Representations of imagination in four picture books* (Undergraduate honors thesis). Yeshiva University. <https://hdl.handle.net/20.500.12202/7896>
- Edwards, C. P., Cline, K. D., Gandini, L., Giacomelli, A., Giovannini, D., & Galardini, A. (2014). Books, stories, and the imagination at 'The Nursery Rhyme': A qualitative case study of a preschool learning environment in Pistoia, Italy. *Journal of Research in Childhood Education*, 28(1), 18-42. <https://doi.org/10.1080/02568543.2013.850131>
- Greene, M. (1988). What happened to imagination? K. Egan and D. Nadaner (Ed.) *Imagination and Education* (p. 45-55). NY: Teacher College.
- Harris, P. L. (2021). Early constraints in the imagination: The realism of young children. *Child Development*, 92(2), 466-483. <https://doi.org/10.1111/cdev.13487>
- Işıkoğlu Erdoğan, N. & Akay, B. (2015). Okul öncesi eğitimde hikaye okuma ve öğretmen sorularının incelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(36), 34-46. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/maeuefd/issue/19409/206337>
- Kara, C. (2022). Okul öncesi dönem çocuk kitaplarında yaratıcılığı destekleyen bir faktör olarak resimlemelerin kullanımı. *Sanat ve Tasarım Araştırmaları Dergisi*, 3(4), 221-240.
- Laetz, B., & Johnston, J. J. (2008). What is fantasy? *Philosophy and Literature*, 32(1), 161-172. <https://doi.org/10.1353/phl.0.0013>
- Larsen, N. E., Lee K., & Ganea, P. A. (2018). Do storybooks with anthropomorphized animal characters promote prosocial behaviors in young children? *Developmental Science*, 21(3), e12590. <https://doi.org/10.1111/desc.12590>
- Ocak Karabay, Ş., Şahin Ası, D. & Atan, S. (2016). Araştırmacı ve öğretmen görüşleri açısından okul öncesi sınıflarındaki kitap merkezlerinin çeşitli özelliklerinin incelenmesi. *Türk Kütüphaneciliği*, 30(3), 415-433. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tk/issue/48653/618592>

- Shipley, L. (2014). How do I develop children's understanding of the concept of time? In A. Brock (Ed.), *The early years reflective practice handbook* (pp. 266-269). Routledge.
- Shtulman, A., & Carey, S. (2007). Improbable or impossible? How children reason about the possibility of extraordinary events. *Child Development*, 78(3), 1015-1032. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.2007.01047.x>
- Shtulman, A., Goulding, B., & Friedman, O. (2024). Improbable but possible: Training children to accept the possibility of unusual events. *Developmental Psychology*, 60(1), 17-27. <https://doi.org/10.1037/dev0001670>
- Tezel, M., Arslan Çiftçi, H. & Uyanık, G. (2019). Annelerin okul öncesi dönem çocuklarına kitap okuma ve almaya ilişkin görüşlerinin incelenmesi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(3), 741-759. <https://doi.org/10.17860/mersinefd.590352>
- Toran, M. & Dilek, A. (2017). Çocuklar ve kitaplar: Piaget'nin oyun kuramına göre bir değerlendirme. *Yaşadıkça Eğitim*, 31(1), 41-54. <http://journals.iku.edu.tr/yed/index.php/yed/article/view/57>
- Trisciuzzi, M. T. (2017). Image and imagination in education. Visual narrative through children's literature. *Ricerche Di Pedagogia E Didattica. Journal of Theories and Research in Education*, 12(3), 69-81. <https://doi.org/10.6092/issn.1970-2221/7638>
- Turan, F. & Ulutaş, İ. (2016). Okul öncesi eğitim kurumlarındaki resimli öykü kitaplarının özellikleri ile öğretmenlerin bu kitapları kullanma durumlarının incelenmesi. *Hacettepe Journal of Educational Research*, 2(1). Retrieved from <https://dergipark.org.tr/pub/huner/issue/24605/260465>
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2021). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri (12. Baskı). Ankara: Seçkin.
- Weisberg, D. S., Sobel, D. M., Goodstein, J., & Bloom, P. (2013). Young children are reality-prone when thinking about stories. *Journal of Cognition and Culture*, 13(3-4), 383-407. <https://doi.org/10.1163/15685373-12342100>

Exedended Abstract

Introduction

Preschool picture storybooks have many benefits for young children. Imagination is one of them. Preschool picture storybooks develop young children's imagination. In addition, picture storybooks written on imagining or imagination can give young children an idea about these two concepts. Preschool picture storybooks are multifunctional materials that are used by young children not only in schools but also at home. These books are read to young children by teachers at school and by parents at home. Young children sometimes interpret the pictures in the storybook by using their imagination to give meaning to the pictures. For this reason, it is very important that the content and features of picture storybooks are suitable for young children. The concepts of imagining and imagination are abstract and subjective notions that differ from person to person. Abstract concepts can become more concrete through picture storybooks. Therefore, storybooks written on imagining and imagination can help young children gain insight into these two concepts.

The aim of this study is to examine the preschool picture storybooks written on imagining or imagination based on criteria for imagination, developed based on Maxine Greene's (1988) definition of imagination. For this purpose, answers to the following questions were sought:

- What is the distribution of imagination elements in picture storybooks?
- What is the distribution of visual imagination elements in picture storybooks?
- What is the distribution of intellectual imagination elements in picture storybooks?
- What is the distribution of written imagination elements in picture storybooks?

Method

In this study, the document review method was used. The data collected by the document review method was subjected to content analysis. Picture storybooks that were written for preschool children on imagining or imagination were determined by searching the internet and publishing houses. Accessible and purchasable ones among those storybooks were examined. Criteria such as being written for preschool children, being written about imagining or imagination (presence of the words imagining or imagination in the name of the storybook or in the text), being picture, and being Turkish or being translated into Turkish were taken into considerations in the selection of storybooks. Thirteen preschool picture storybooks were analyzed in the study. One of the definitions of imagination was used as a criterion in the analysis of picture storybooks. In line with these criteria, the analysis of picture storybooks was made. To analyze the books, the researcher developed an "Imagination Elements Evaluation Form" consisting of three parts: visual, intellectual, and written. The relevant literature was scanned for this purpose. For the reliability of the research, content analysis was conducted by two people. Inter-rater agreement strengthened the reliability of the study. Reading the same storybooks at different times also met time-based reliability.

Results and Discussion

As a result of the analysis, it was found that these storybooks met some of the imagination criteria while others did not. When the examined story books were evaluated according to the distribution of imagination elements, it was found that visual imagination elements were used the most (41.44%), followed by intellectual imagination (35.91%) and written imagination elements (22.65%). The total imagination elements in the preschool storybooks examined within the scope of the study were 181. A total of 75 visual imagination elements were identified in the 13 preschool storybooks examined within the scope of this research. A maximum of 10 and at least 3 visual imagination elements were included in picture storybooks. It was found that in 8 of 13 picture storybooks (61.54%), the distinction between imagination and reality was made unclearly by using harmonious colors. Yellow, purple and mysterious colors that evoke imagination were seen in only 3 books. In most storybooks, coloring was done by including every color, just like books written on other subjects. Unusual color harmonies have not been found in any book. In the picture storybooks examined, eye closing was the most used night image (84.62%). In terms of using imagination representations, in most storybooks, imagination representations were given concretely (53.85%). It was revealed that real elements were used in all of the storybooks, and 5 storybooks (38.46%) contained fantastic elements as well as real elements. A total of 65 intellectual imagination elements were found in the picture storybooks. Storybooks contained at most 8 and at least 2 elements of intellectual imagination. Ordinary events were included in 11 books. In the change category in picture storybooks, changes in understanding and development were frequently included (84.62%). In most picture storybooks, changes in time were given with short time expressions. A total of 41 written imagination elements were found in the preschool storybooks. A maximum of 4 and a minimum of 2 written imagination elements were found in the storybooks. The elements of individual benefit and curiosity were included as the most written imagination elements (69.23%).

This study was limited to only 13 storybooks written in Turkish. Storybooks about imagining and imagination are mostly written abroad. Picture storybooks published on imagining and imagination for young children abroad may be translated into Turkish. There are different definitions of imagination. There may be other elements under the definition of imagination that are not included in this study. Therefore, picture storybooks containing different

perspectives and definitions of imagination can be written and examined according to these perspectives. It can be recommended to conduct studies on the application.